

วัคซีนป้องกันโรคเอดส์ : ศึกษาในคนไทย?

อมร ลีลาวัศมี พ.บ.

เป็นที่ทราบกันดีว่ามีผู้ติดเชื้อไวรัสเอดส์ในประเทศไทยมีจำนวนมาก เท่าที่มีรายงานเข้ามามีจำนวนไม่น้อยกว่า 30,000 ราย จำนวนที่แท้จริงอาจสูงถึง 3 แสนราย ถ้าโรคนี้นี้ยังมีการติดต่อแพร่กระจายไปเรื่อย เศรษฐกิจของชาติคงจะล้มพังอย่างไม่เป็นท่าในเวลาไม่เกิน 10 ปีข้างหน้า จึงมีผู้พยายามที่จะควบคุมโรคนี้ให้ได้

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าวิธีติดต่อของโรคนี้ที่สำคัญได้แก่ การรับเลือดที่มีเชื้อปน และการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ติดเชื้อ จึงได้มีความพยายามที่จะควบคุมโรคโดยให้การศึกษาแก่ประชาชนที่จะต้องทราบถึงวิธีป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ สำหรับประชาชนทั่วไป การงดมีเพศสัมพันธ์หรือการสวมถุงยางจะป้องกันการติดเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์ได้ สำหรับบุคคลที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ เช่น ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดา (ที่ติดเชื้อ) ผู้ที่จะต้องให้การดูแลรักษาเจาะเลือด และผ่าตัดผู้ป่วยที่ติดเชื้อ ก็มีโอกาสดูดเชื้อนี้ได้เช่นกัน ซึ่งเกิดจากอุบัติเหตุที่ของมีคมหรือเข็มที่ตำผิวหนังของบุคลากรดังกล่าว นอกจากนี้สามีหรือภรรยาของผู้ที่ติดเชื้อก็จัดเป็นบุคคลในกลุ่มเสี่ยงเช่นกัน เพราะถ้าหากป้องกันตัวไม่ดีจากการมีเพศสัมพันธ์ก็อาจจะติดเชื้อเอดส์ได้

นอกจากให้การศึกษาแก่ประชากรเพื่อป้องกันการติดเชืวดังกล่าว หนทางที่จะป้องกันการติดเชื้ออีกวิธีหนึ่งคือการฉีดวัคซีน ถ้าวัคซีนที่ผลิตได้มีประสิทธิภาพในการป้องกันการติดเชื้อได้สูงมากก็จะเป็นการเพิ่มขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรทางการแพทย์ที่ต้องดูแลรักษาผู้ป่วยดังกล่าว ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ป่วยรวมทั้งบุคคลในกลุ่มเสี่ยงอันเนื่องมาจากอาชีพ จึงได้มีความพยายามที่จะพัฒนาและผลิตวัคซีนป้องกันโรคเอดส์ขึ้น

จุดมุ่งหมายของการฉีดวัคซีนมีอยู่ 3 ประการที่สำคัญ ประการแรก เพื่อป้องกันผู้ที่ไม่เคยติดเชื้อ ไม่ให้ติดเชื้อ (Primary prophylaxis)

ประการที่สอง เพื่อให้การดำเนินโรคช้าลงในผู้ที่ติดเชื้อแต่ไม่มีอาการ (Therapy)

ประการที่สาม เพื่อให้ความถี่ในการป่วยเป็นโรคของผู้ที่ติดเชื้อลดจำนวนครั้งลง (Reduction of recurrence)

ดังนั้นการศึกษาประสิทธิผลของวัคซีนจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่แจ่มชัดว่าจะนำวัคซีนไปใช้ในกรณีใดบ้าง เพื่อที่จะจัดรูปแบบแนวทางการวิจัยและการศึกษาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ วัคซีนที่มีผู้ทดลองผลิตขึ้นมาอยู่หลายชนิดดังนี้

ปี พ.ศ.	ชนิดของวัคซีน	ผู้ผลิตหรือศึกษา	ประเทศ
<i>Prophylactic candidates</i>			
2529	Recombinant vaccinia/HIV gp160 + autologous infected cells + rgp 160	P-M Curie University Paris	Zaire France
2530	Recombinant baculovirus/HIV gp160	MicroGeneSys	USA
2531	Recombinant vaccinia/HIV gp 160	Bristol-Myers Oncogen	USA
2532	Recombinat Yeast/HIV gp 120	Biocene (Ciba-Geigy/Chiron)	Switzerland
2532	Synthetic peptide HIV gp17 (HGP-30)	Viral Technologies	UK
2533	Recombinant Yeast/p24-VLP	British Biotechnology	UK
2533	Recombinant subunit, vaccinia/HIV gp160	Immuno (Austria/USA)	USA

ปี พ.ศ.	ชนิดของวัคซีน	ผู้ผลิตหรือศึกษา	ประเทศ
Therapeutic vaccines			
2529	Autologous cells +Vaccinia/HIV fgag, pol, env	P-M Curie University Paris	Zaire France
2530	Inactivated HIV (gp 120)	Immune Response	USA
2532	Recombinant Baculovirus/HIV gp160	MicroGeneSys Walter Reed	USA
2533	Recombinant baculovirus/HIV p24	MicroGeneSys	USA

ประสิทธิภาพในการป้องกันการติดเชื้อหรือการลดการดำเนินโรคของวัคซีนแต่ละขนานเท่าที่ผ่านมา เราติดตามผลการศึกษาได้น้อย ทั้งนี้เพราะการศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในมือของผู้ผลิตวัคซีนแต่เพียงฝ่ายเดียวและยังเป็นการศึกษาในระยะแรกของการทำวิจัยเท่านั้น การที่จะทราบถึงรายละเอียดของประสิทธิภาพของวัคซีนแต่ละขนานจึงต้องพึ่งพาอาศัยผู้ผลิตวัคซีนโดยขอทราบข้อมูลซึ่งฝ่ายผู้ผลิตวัคซีนอาจจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องตามผลการศึกษาที่ได้ หรืออาจจะบิดบังผลร้ายหรือภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการใช้วัคซีนขนานนั้น การที่จะนำวัคซีนโรคเอดส์มาทดลองใช้ในประเทศไทยจึงมีข้อที่น่าคิดอยู่ว่า นักศึกษาวิจัยฝ่ายไทยจะมีโอกาสมากน้อยเพียงใดในการที่จะร่วมทำการศึกษาประสิทธิภาพของวัคซีนดังกล่าว ในกรณีนี้กระทรวงสาธารณสุขจะมีบทบาทที่สำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่จะอนุมัติให้ศึกษาวัคซีนดังกล่าวจะต้องวางให้รัดกุมเพื่อที่จะทำให้นักวิจัยฝ่ายไทยได้มีโอกาสศึกษาวิจัยประสิทธิภาพของวัคซีนเหล่านั้นได้อย่างละเอียดตามแบบแผนงานวิจัยที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ไม่มี การบิดเบือนหรือต้องขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ผลิตวัคซีนในภายหลังอีก ประเด็นนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่จะอนุมัติให้มีการทดลองใช้วัคซีนในประเทศไทยได้ ส่วนเหตุผลอื่นๆ ที่จะให้มีการทดลองในประเทศไทยนั้น น่าจะมีความสำคัญรองลงมา ไม่ว่าจะเป็นในด้านที่สายพันธ์ของเชื้อไวรัสเอดส์ที่พบที่ จ. เชียงใหม่ มีความแตกต่างจากสายพันธ์ที่พบในอเมริกา หรือต่อไปประเทศไทยจะได้วัคซีนที่มี

ราคาถูกลงมาใช้ในอนาคต หรือเพื่อที่จะศึกษาถึง Immunogenicity ของวัคซีนในคนไทย เป็นต้น นอกจากนี้ประเทศไทยก็เป็นแหล่งที่มีโรคนี้ระบาดมากและมีบุคลากร และสถานที่ที่จะร่วมทำงานวิจัยในด้านนี้ได้คืออยู่แล้ว จึงไม่น่าจะมีอุปสรรคใดๆ ในการนำวัคซีนมาทดลองใช้ในประเทศไทย

สิ่งที่ต้องปฏิบัติและที่มีความสำคัญก่อนที่จะมีการทดลองใช้วัคซีน คือการชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจถึงการศึกษารายละเอียดดังกล่าวว่าคนไทยไม่ใช่หนูตะเภาที่จะมาทดลองยาเล่นๆ เพราะกว่าจะมีการทดลองใช้วัคซีนในคนไทยได้ ผู้ผลิตวัคซีนจะต้องลงใช้วัคซีนกับคนของเขาเองก่อนแล้ว และการที่จะนำวัคซีนมาทดลองใช้ในคนไทยก็ต้องขออนุมัติจากเจ้าหน้าที่ของประเทศเขาก่อนด้วย การอนุมัติให้ทดลองใช้วัคซีนจึงไม่ได้เกิดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยฝ่ายเดียว แต่เกิดจากความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ทั้งสองประเทศร่วมกัน นอกจากนี้อาสาสมัครที่จะถูกฉีดวัคซีนก็ต้องไม่ถูกบังคับให้เข้าร่วมการศึกษา และไม่มีแรงจูงใจให้ร่วมการศึกษาโดยการมีสิ่งตอบแทนเป็นทรัพย์สินแต่ผู้ที่ถูกฉีดวัคซีนจะต้องเข้าใจว่า การที่ตนเข้าร่วมการศึกษาก็เป็นไปด้วยความสมัครใจและเป็นการตอบแทนสังคม โดยยอมเสียสละตนเองเป็นผู้เข้ารับการทดลอง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของโครงการวิจัยก็ต้องให้ความมั่นใจและติดตามให้ความปลอดภัยแก่ผู้ที่ฉีดวัคซีนตลอดไปด้วย

อนึ่ง การทดลองฉีดวัคซีนป้องกันโรคเอดส์ ต้องไม่ทำให้ประชาชนไขว้เขวไปว่า เรากำลังจะมีวัคซีนที่มีประสิทธิภาพดีมาใช้ในเร็วๆ นี้ เพราะการศึกษาในด้านวัคซีนป้องกันโรคเอดส์เพิ่งจะเริ่มต้นตรงที่ตัววัคซีนสามารถกระตุ้นให้มีการผลิตแอนติบอดีได้ดีเพียงใด ยังไม่ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพในการป้องกันโรคหรือลดการดำเนินโรคแต่อย่างใด ซึ่งกว่าการศึกษาจะถึงระยะนั้นคงต้องใช้เวลามาก 3 ปี เป็นอย่างน้อย เราจึงยังไม่ทราบประสิทธิภาพของการป้องกันโรคในขณะนี้ และถึงแม้จะมีวัคซีนมาใช้ก็คงจะใช้ในประชากรบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งได้แก่บุคลากรที่ต้องมีการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับผู้ป่วย และมีโอกาสสูงที่จะติดเชื้อเอดส์จากผู้ป่วยเหล่านั้น สำหรับประชาชนทั่วไป การควบคุมโรคเอดส์ให้ได้ผลดีนั้นยังต้องพึ่งวิธีป้องกันการติดต่อโดยการให้การศึกษาระดับการสำสอนทางเพศ และการใช้ถุงยางอนามัยอยู่นั่นเอง ซึ่งถ้าหากวิธีเหล่านี้ได้ผลในการควบคุมโรคแล้ววัคซีนป้องกันโรคเอดส์คงจะหมดความหมายไปในที่สุด ถึงแม้ว่าจะถึงเวลานั้นยังเป็นเวลานานอีกหลายสิบปีก็ตาม